

Pilegrim i Nord status 2019

Hva har vi gjort:

Prosjektet Pilegrim i Nord kom i gang høsten 2015 da prosjektleder begynte i stilling. På forhånd hadde det vært en periode med utredning, forberedelse, forarbeid og en første prøvetur sommeren 2014.

I løpet av høsten 2015 og våren 2016 satt en opp de mest aktuelle pilegrimsstedene i leia og sommeren 2016 seilte en først en tur fra Trondenes til Bodø og siden fra Bodø til Trondheim/Nidaros. Fra Bodø til Trondheim gikk 4 forskjellige båter. En av disse var m/k Faxsen som fylte 100 år det året. Denne båten brukte vi også i 2017 for en tur til Trondenes og retur via Vesterålen og Lofoten. Seinere på året ble det igjen seilt til Nidaros. På disse turene har en besøkt kirke, menigheter og museer og gjort kjent prosjektet, kartlagt historie og annet som har kunnet være med å markere leia som ei pilegrimslei.

I 2019 ble det igjen seilt fra Bodø til Nidaros. Denne seilasen ble markert som en klimapilegrimsseilas og det ble holdt flere arrangement si samarbeid med menigheter og andre.

Det ble også arrangert en helge pilegrimstur med m/s Faxsen til Landego, Kjerringøy og Rørstad.

Turene har vært selvfinansierende, men er svært viktige for både å gjøre pilegrimsleia kjent for folk som er med i forskjellige pilegrimsmiljø og for å gjøre arbeidet kjent for de som på det enkelt sted skal ta imot pilegrimer.

En har videre arrangert møter om pilegrimsarbeidet rundt om og møt folk både imenigheter, i museumsfaglige sammenhenger og blant de som arbeider med turisme som næring.

På alle steder blir en møtt med åpenhet og folk ser de muligheter som ligger i denne leia. Vi har også blitt mer og mer bevist på at denne leia har en sammenheng og fellesnevner som knytter den til Nidaros.

St Olavsleia fra Nord

En av de tingene som vitner om dette er Olavstedene i leia. I kirkene Trondenes, Sigerfjord, Bø, Hadsel; Røst, Vik i Sømna, Leka og Austrått finnes de Olavs figurer/bilder fra middelalderen. I tillegg er det et Olavs kapell i Bodø domkirke og en Olavskilde i Vennesund i Sømna. Det finnes også flere Olavslegender fra leia som er blitt delt helt opp til vår tid. I museum finnes det Olavsfigurer også fra Bjarkøy, Kvæfjord, Andenes, Lurøy, Nesna og Alstahaug kirkene. Leia fra Trondenes kan med rette kalles St Olavs leia fra Nord.

De offentlige pilegrimsstedene

Vi har i prosjektet regna med alle kirkene langs leia som pilegrimskirker og vi har ikke i beskrivelsen av leia laget begrensninger på dette. Vi ønsker å ha flest mulig menigheter med i pilegrimsarbeidet.

Men en del kirker peker seg ut som klarere pilegrimsmål enn andre fordi de er fra middelalderen eller har tradisjon/historie tilbake ved at det har vært kirke på samme sted eller at en har middelalder gjenstander knyttet til kirka. Sammen med dette peker mange kirker seg ut ved at de har en infrastruktur som gjør at det er mulig å komme dit som pilegrim. Det er overnattingsmulighet, tilgang til mat, offentlig transport, at det er museum eller andre attraksjoner i nærheten og ikke minst at det er tilgang til kirkene.

Vi mener at disse kirkene/kirkestedene peker seg ut på **veien fra Trondenes: Sortland, Hadsel, Vågan, Borge, Flakstad, Røst, Bodin, Bodø Domkirke, Gildeskål, Røddøy, (muligens Lurøy), Dønnes, Herøy, Alstahaug, Brønnøysund, Vik i Sømna, Leka, Nærøy gamle kirke, Norveg museet Rørvik, Roan, Stokksund, Ørlandet og Austrått.**

Disse stedene/kirkene har i stor grad den nødvendige infrastruktur rundt seg og vil kunne nåes på en dagsreise eller mindre i seil/motorbåt, med sykkel eller offentlig transport. Når det gjelder sykkel og offentlig transport vil det være naturlig å reise videre fra Rørvik inn via Namsos til Steinkjer og Stiklestad og til Trondheim. Men vi har ikke gjort den indre delen av denne reisa til en del av prosjektet. Leden fra Stiklestad er godkjent allerede.

Beskrivelser

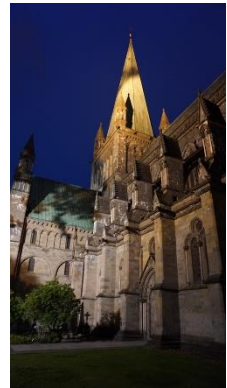
Vi har laget en beskrivelse av pilegrimsleia med offentlig transport som også har med seg opplysninger om overnatting på hvert sted. Etter dette oppsettet vil en ankomme Nidaros 14 eller 15 dager etter en har startet fra Trondenes litt avhengig av veivalg fra Brønnøysund (Hurtigrute på kysten eller buss/tog om Stiklestad).

Leia har som fellesnevner fisket. Det har gjort det mulig å bo på hvert sted og det har gitt rikdom både til bygging og utsmykning av kirker her nord. I stor grad har også fisket og rikdommen her nord vært med å bygge Nidarosdomen ettersom flere av kirkene var kannike-kirker da den ble bygd. Det vil si at soknepresten i kirkene her også var en del av presteskapet i Nidarosdomen og dro kirkens inntekter til Nidaros i tillegg til de inntektene som erkebiskopen tok herfra. Pilegrimsferden går i den leia som fisken er blitt frakta i, jekteleia. Og en kan regne med at det var med jektene at pilegrimene kom seg sørover mot Nidaros eller til andre pilegrimsmål. I Norge var også Selja og Bergen pilegrimsmål, begge stedene knyttet til Sunniva kulten. Sunniva var en populær helgen blant sjøfolk og her nord.

Sjøpilegrim

Når folk de seinere år igjen har lagt ut på pilegrimsturer er dette mye etter modell fra vandringene til Santiago de Compostella og pilegrimsturer har vært forbundet med vandring. Pilegrimen har vandret mot et mål og vandringa har vært en viktig del av det å være pilegrim. For en pilegrim vil reisa selvfølgelig være viktig, men på kysten av Norge har en alltid vært helt avhengig av båt for å komme fra sted til sted og særlig om en skulle over lengre avstander. Pilegrimene fra Nord kom helt sikkert sjøveien. En kan regne med at de fulgte jekteleia og jektene som frakta fisken sørover. Derfor er «Pilegrim i Nord» et annerledes pilegrimsprosjekt. En må fortsatt i båt for å komme mellom pilegrimsstedene nedover kysten. Men dette kan gi like store utfordringer som å gå ikke minst om en seiler leia og har vinden til framdrift. Opplevelsen av avhengighet av vær, vind og natur er grunnleggende for en pilegrim fra nord uansett måten en kommer fram på.

Salmepilegrim

En annen ting som knytter leia sammen er de to store salmedikterne som kommer fra nord, Petter Dass og Elias Blix. Deres salmer med sine natur bilder som kjennes så godt igjen i langs leia er et felles gods som også har gitt gjenklang i gudstjenestene hver gang vi har kommet til Nidaros. De er et felleseie for hele landet, men de kommer fra nord. Salmedikterne hadde sitt opphav og hjerte her:

Å eg veit meg eit land
langt der uppe mot nord,
med ei lysande strand
millom høgfjell og fjord.
Der eg gjerne er gjest,
der mitt hjarta er fest
med dei finaste, finaste band.
Å eg minnest, eg minnest
so vel dette land!

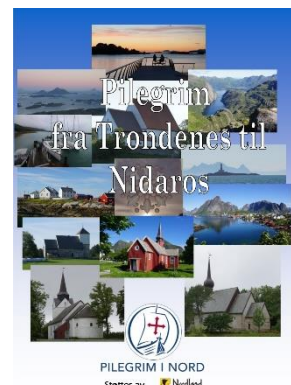

Naturpilegrim

At naturen er overveldende, skiftende og i seg selv er verdt en pilegrimsferd er med å gi denne leia en helt spesiell karakter. Vi har gjennom vårt arbeid vist at leia er der som ei pilegrimslei med alt som kan gjøre den til det.

I heftet vi har laget som beskrivelse av leia har vi med alt dette. Her beskrives også hvor det er tilgang til de behov en har på reisa og her beskrives hvordan en med offentlig transport kan ta seg fram i veksling med sykkel eller vandring.

<https://kirken.no/globalassets/bispedommer/sor-halogaland/bilder-og-dokumenter/artikkelbilder--og-dokumenter/bernts/fra-trondenes-til-nidaros-en-mini-guide-2017-ensides-utgave.pdf>

Nasjonal Pilegrimskonferanse 2018 på Trondenes

Nasjonal Pilegrimskonferanse ble arrangert på Trondenes 8.-10. juni 2018. Denne konferansen var med å peke på historie og tradisjon som binder kysten sammen og gjør leia til et interessant pilegrimsmål i seg selv.

Pilegrimsinteresserte fra hele landet var samlet på konferansen og en maktet å få fram et spennende bilde av pilegrimstradisjon, historie og muligheter i leia her nord.

Trondenes til Nidaros

Det offentlige pilegrimsarbeidet i Norge har i stor grad hatt sitt endelige mål i Nidaros og Olavstradisjonen. Vi ser at leia fra Trondenes føyer seg godt til dette, leia ligger klar. Men samtidig inviterer denne leia til opplevelser som er så unike at de er verdifulle i seg selv. Natur, historie, tradisjon, folk og steder innbyr til oppdagelsesferder som vi kan være med å forme som en pilegrimsreise i det vi er med og tilrettelegge for besøk i kirkene og en god opplevelse rundt disse.

Arbeidet vårt har vist at leia fra Trondenes til Nidaros fortjener navnet St Olavs lei ut fra sterke Olavs tradisjoner ved flere av kirkene og i leia som både knytter kirkene sammen og knytter dem til målet for pilegrimsleia Nidarosdomen. Kirkene er også knyttet til Nidarosdomen fra katolsk tid når flere av kirkene var såkalte kannikgjeld, dvs at sokneprestene i kirkene var samtidig prester ved Nidarosdomen. Det fremste eksempelet på dette er at deanen/domprosten i Nidarosdomen var sokneprest i Trondenes kirke. Det sikra Nidarosdomen store inntekter.

Men kirkene er også knyttet til hverandre ved en felles tradisjon rundt fiskeri næringa. I senere år har også salmedikterne Dass og Blix gitt felles tradisjoner for kirkene i nord. Også det at de viktigste kirkestedene her har stenkirker med felles trekk og tradisjon er med og binder leia sammen.

På 1700 tallet var det også en stor utbygging og utsmykning av kirkene i hele Nordlandene som ble ledet av biskop Friis sokneprest til Bodin. Spor av hans arbeid finnes enda i minst 40 kirker og har felles kjennetegn og er et nordlandsk felleseie.

Veien videre

Målet for prosjektet har vært å oppnå godkjenning av Kystpilegrimsleia som nasjonal pilegrimsveg - St. Olavs veg til Trondheim og med dette bli del av den statlige pilegrimssatsinga i Norge. En slik godkjenning er det Nasjonalt Pilegrimssenter som vil kunne gi.

Prosjektleder for Pilegrim i Nord tok våren 2017 initiativ til møte mellom biskop i Sør-Hålogaland og Nidaros, det Nasjonale Pilegrimssenterets ledelse. Her møtte også representanter for Nord-Hålogaland, Kystpilegrimsprosjektet på Vestlandet og fylkene som står bak dette initiativet.

Som resultat av dette kom det i stand et arbeidsmøte 30. oktober samme år. Her la Kystpilegrimsprosjektet på Vestlandet fram sin søknad om godkjenning. Alle Vestlands fylkene og de tre bispedømmene langs leia har stått bak prosjektet. Leia starter i Egersund og går langs landeveien til Stavanger. Fra Stavanger følger en skipsleia til Nidaros. Fylkeskommunene og riksantikvaren har gitt økonomisk støtte til prosjektet som har vært eid av Fylkeskommunene. Denne leia ble senere samme år godkjent og ble offisielt åpnet sommeren 2018.

Pilegrim i nord eget møte med ledelsen i Nasjonalt Pilegrimssenter i februar 2019.

I dette møtet fikk prosjektet lovord for det vi har fått med inn i dette og for arbeidet som er gjort. Kartleggingen som ligger til grunn viser at det er infrastruktur i form av offentlig kommunikasjon, overnatting, bevertning og mat for pilegrimene. For de som ferdes med egen båt er det gode havner og service. I stor grad er kirkene tilgjengelige enten ved at kirka selv står ansvarlig for åpning og tilrettelegging (Sortland, Hadsel, Vågan, Borg, Flakstad, Bodø) eller at det gjøres i samarbeid med andre instanser som lokale museer (Trondenes, Gildeskål, Herøy, Alstahaug, Austrått) og næringsdrivende (Rødøy, Dønnes). Det er også gode muligheter for å reise pilegrimsleia med offentlig transport og sykkel. **Travel Pass Nordland** som fylkeskommunen har lansert gjør en slik reise enda lettere å gjennomføre.

For videre arbeid mener Senterets representanter at kommunene der hvor en har utpekt pilegrimssteder i større grad må engasjeres og forplikte seg slik at prosjektet kan fortsette også etter at prosjektperioden er ferdig. Kommunene må i samarbeid med Pilegrim i Nord ta initiativ ovenfor de tre aktuelle fylkeskommunene slik at også disse er forplikta på videre arbeid.

Nordlands fylkeskommune har støttet prosjektet gjennom en bevilgning hvor disse målene var knyttet:

Hovedmål:

Skape lokalt pilegrimsengasjement og etablere infrastruktur for en helhetlig godkjent St. Olavsled mellom Trondenes og Nidaros.

Delmål:

- Etablere en helhetlig pilegrimsled med muligheter for både organiserte og egne turer
- Formidling av kulturminner
- Motivere til lokale initiativ og forankre satsingen i lokale samarbeidsmiljøer
- Motivere til et variert tilbud pilegrimsaktivitet lokalt
- Koble lokale, regionale og nasjonale aktører til ei felle satsing på pilegrimsleden
- Synliggjøre eksisterende og utvikle nødvendig infrastruktur for pilegrimsleden
- Informere og formidle pilegrimsleden
- Bidra til lokal og regional verdiskaping innen natur, kultur, reiseliv og folkehelse
- Vitalisere trosopplæring og gudstjenesteliv i lokalmenighetene

I forbindelse med pilegrimsvandring til Trondheim sommeren 2017 uttalte daværende kulturminister Linda Hofstad Helleland et ønske om fortsatt satsing på utvikling av pilegrimsledene og pilegrimenes vandring. Tro, opplevelse, næring og kultur er områder statsråden ønsker skal inngå i en plan om fortsatt pilegrimssatsing.

Nasjonalt pilegrims senter skal fremme kulturarven Pilegrimsleden – St. Olavsvegene til Trondheim som et bærekraftig og miljøvennlig opplevelsestilbud, forankret i den Europeiske pilegrimstradisjonen. NPS skal arbeide for at Pilegrimsleden – St Olavsvegene til Trondheim blir Europas mest spektakulære og varierte pilegrimsvandring, og vi skal utvikle Pilegrimsleden til et av Norges viktigste reiselivsytårn.

Vi ser det som svært viktig at Nord-Norge er med i dette arbeidet og får sin egen pilegrimslei mot Nidaros.

Kystpilegrimsprosjektet på Vestlandet ble godkjent i fjor og åpnet sommeren 2018. Da ble det sagt at «hovudmålet med godkjenning av Kystpilegrimsleia var å integrere kysten i det nasjonale pilegrimsarbeidet. Større fokus på kystleia er viktig både i høve forvaltning, utvikling og fornying av pilegrimstradisjonane i Noreg. I eit nasjonalt perspektiv er det viktig at kystpilegrimstradisjonen vert løfta fram på lik linje med pilegrimsvandringar over land. Ved å løfte kystdimensjonen inn i den nasjonale satsinga, vil St. Olavs vegane til Trondheim gis en tilleggsdimensjon i form av unike og stadspesifikke pilegrimsopplevingar langs kysten. Inkludering av kystpilegrimstradisjonen er også viktig i eit større europeisk perspektiv, då kystleia var ein mykje nytta pilegrimsveg også for utanlandske pilegrimar.»

Ved en skillevei

Prosjektet Pilegrim i Nord står nå ved en skillevei. Nordland Fylkeskommune støttet prosjektet med kr 800. 000. Dette forutsatte en egen innsats tilsvarende 60 %. Midlene var brukt opp pr 1. mars 2018 og en slutt melding er sent og beløpet er utbetalt.

Prosjektet fortsatte likevel med prosjektleder i 50% stilling fram til nå, men fra 1. september 2019 har Sør-Hålogaland bispedømmeråd vedtatt at de ikke lenger kan drifte prosjektet og prosjektleder Bernt Aanonsen har sluttet prosjekt stillingen.

Gildeskål kommune som også var med i prosjektet da det startet har besluttet å arbeide videre med pilegrimsarbeidet i forbindelse med deres prosjekt rundt kirkestedet i Gildeskål. Fra Gildeskål har det vært uttrykt interesse for at Pilegrim i Nord føres videre gjennom deres prosjekt.

Også på Helgeland er det på gang et pilegrimsprosjekt. Dette eies av Nord Helgeland prosti og Kim Astrup har vært den som har ledet an i arbeidet. Her har både kommunene i Dønna, Herøy og Alstahaug, regionrådet og flere vært invitert inn. Det ble det gjennomført en pilegrimsvandring fra Dønnes til Alstahaug sommeren 2019 med god tilslutning. Også dette prosjektet ønsker å støtte opp under og være en del av arbeidet Pilegrim i Nord.

Det er også på gang å stifte et pilegrimsfellesskap for arbeidet med pilegrimsturer og seilaser langs kysten. Dette fellesskapet vil ha navn etter skipperne, sjøfarerne, fiskernes og pilegrimenes helgen St Nikolas som finnes i flere av kirkene langs leia. Fellesskapet vil være med og arbeide for leia fra Trondenes til Nidaros og arrangere og promotere pilegrimsturer.

Målet for Pilegrim i Nord har vært å få godkjent leia fra Trondenes, men for å få det til må det også foreligge en videre plan for å ivareta og holde arbeidet varmt. Sør-Hålogaland bispedømmeråd (SHBDR) ser for seg at prosjektet videreføres med at det knyttes til Gildeskål kirkested og prosjektet som kirke og kommune går sammen om. Her må en få til en formel overgivelse av prosjektet hvor de i Gildeskål forplikter seg til videre arbeid med hele pilegrimsleia fra Trondenes til Nidaros. Det legges også inn i premissene at en samarbeider med Helgelands prosjektet og andre aktører. Det vil være tjenlig også å trekke med seg de to andre bispedømmene langs leia.

I forbindelse med at Bodø er blitt europeisk kulturby 2024 kan det være gode muligheter til å få løftet inn pilegrimsleia som en del av de varige spor som det forventes at skal settes etter dette.

Men SHBDR må fortsatt ha et pilegrimsarbeid, dvs tanker om hvordan dette arbeidet kan foregå i vårt bispedømme og de må også fortsatt være involvert i arbeidet for å få godkjent leia fra nord. Dersom en ikke følger dette opp vil mye av den satsinga som er gjort fort falle i fisk.

Dette kan sikres ved at en av rådgiverne på kontoret innen kirkefag får ansvar for pilegrimsarbeidet og at denne er et bindeledd til arbeidet som skjer i Gildeskål og på Helgeland og til det nasjonale kirkelige pilegrimsarbeidet.

Det kan være tjenlig å ha et pilegrimsutvalg på bispedømme nivå som samkjører arbeidet og som er med som et kontaktorgan for det arbeidet som drives på området. Utvalget kan også ha representanter fra de andre bispedømmene langs leia. Bispedømmet bør fortsatt være representert i Nasjonalt pilegrims utvalg.

Bernt Aanonsen
Prosjektleder Pilegrim i Nord/Sør-Hålogaland Bispedømme

